

REDACTIE

E. HEIMANS, Amsterdam en JAC. P. THIJSSSE, Bloemendaal.

ADRES DER REDACTIE:

E. HEIMANS, PL. MUIDERGRACHT 55.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

GROOT HOEFBLAD.

Met verlangen kijken wij, natuurvrienden, al weer naar de eerste bloemen van 't jaar, hazelaars, elzen, wilgen, ranonkels, sneeuwkllokjes, en dan komt 't Hoefblad, eerst 't Kleine, dan 't Groote.

Er groeit en bloeit veel meer Groot Hoefblad in ons land dan de meeste bloemenvrienden denken. Dat merkt ieder wel die 's zomers op de vele groote bladeren let waarmede de kanten van plassen, vijvers en slooten zoo mooi omzoomd en versierd kunnen zijn. Meestal is 't klisblad; maar kijkt ge even nauwkeurig naar den vorm en naar den bladsteel, dan ziet ge dat er ook vaak nog ander reuzenblad staat, een, dat eerder parasol-blad dan Hoefblad mocht heeten.

De kinderen, die zoo gelukkig zijn hun zomersche dagen buiten door te brengen, weten de reusachtige bladeren wel te waardeeren; ze binden ze over de pet of de haren, en dragen zoo de beste en goedkoopste parasols die je krijgen kunt; ook ontmoet ge wel eens een zorgzame boerenknecht of voerman, die zijn paard een heele loofhut van Groot-Hoefblad om den kop heeft gebonden, als een schut tegen de brandende zon en de vliegen.

Die bladeren vallen dan ook ieder in 't oog, en heel mooi kunnen ze hellende vijverzooenen drapeeren. Op buitenplaatsen en parken, ook in de steden worden ze tegenwoordig vaak aangeplant, en ze houden 't er goed uit. In Amsterdam staan ze in alle groote

en kleine parken, en ieder kent dan ook de mooie parasolbladeren wel, maar laat men iemand in Maart of April een bloeistengel zien, dan is 't dadelijk: „Hè, wat is dat? Een soort hyacinth?” Bijna niemand merkt 't Groot Hoefblad op, als 't bloeit; en dat heeft zijn goede grond. Als 't geen heel laat en koud voorjaar is, heeft de bloem zijn tijd al gehad lang voor de bladeren komen. Meestal in 't begin van Maart komen er uit de donkere kale aarde, die 's zomers zoo onder 't breede blad beschaduwde en verborgen ligt, dat er geen grasspietje groeien kan, van die paarsbruine duim-dikke punten opsteken. Werken zon en wind en regen mee, dan schieten die zware sigaren snel op, en tegen 't eind van de maand, als net de sneeuwkllokjes hebben afgedaan, staat er bloemtros naast bloemtros, als hyacinthen op 't bed.

Zoo kleurig en geurig als hyacinthen zijn ze bij lange na niet; de roodbruine of pruimkleurige stengels met schubben bezet, steken maar weinig af tegen de pekbruine veengrond; je kunt er vier maal daags voorbijloopen zonder ze te zien; en toch zijn er planten van een halven meter hoogte bij. Maar wie ze eenmaal door aanwijzing of door toeval in 't oog heeft gekregen, verwondert zich er altijd over, dat men zoo iets groots en moois over 't hoofd kan zien; er is zoo veel in de natuur, bij planten even goed als dieren, dat men moet kennen, om het te bemerken.

Roep u maar even de waterkanten in 't geheugen

waar ge jaar op jaar die groote ronde bladeren zulke heerlijke licht- en schaduwpartijen ziet maken; en kijk er binnenkort scherp de donkere bodem op aan of ge ook iets bruin-roods ziet, dat op een groote donkere aspergekop lijkt; dat is de jonge bloeistengel van 't Groot-Hoefblad, nog omsloten door de donkere schubben. Elken dag ziet ge hem opschieten en eindelijk spreidt de tros zich uit, de fijne paars-bruin met witte bloemen staan dicht opeen naar alle kanten gericht, ook al net als bij hyacinten; na een dag of tien begint de stengel te verslappen en buigt om; dan is de bloem alles behave mooi; maar dat heeft de plant met zooveel andere natuur-dingen gemeen, wat overoud en afgeleefd is, kan meestal niet meer op schoonheid roemen.

Wie wel eens een korenbloem, een madeliefje, een distel of een paardebloem van nabij heeft bekeken, ziet dadelijk, ook aan de figuurtjes hierbij, dat we hier met een bloem van dezelfde groote familie te doen hebben, de familie van de samengestelde bloemen, of juister gezegd: van de Composieten. Dat is de grootste van al onze inlandsche families; meer dan een tiende van alle bloemen behooren er toe. Boomen zijn er

niet onder, maar reuzen toch wel, zooals de zonnebloem en wat 't blad betreft, ook onze nieuwe kennis. Ik ken geen plant met grooter bladeren.

Dat hij Groot-Hoefblad heet, is een gevolg er van dat er ook een Klein-Hoefblad groeit. (Over die verkeerde naam straks nog even.) Dat bloeit met gele bloempjes omstreeks den zelfden tijd; vaak al eerder, soms in Februari. Die bloemen staan niet in trossen, elk heeft een eigen steel, daardoor en door de gele kleur lijken ze meer op paardebloemen; maar ze bloeien vóór de bladeren komen; ook die worden later heel groot; in het eerst zijn ze bijna wit van de pluizige haren die er op zitten; later mooi groen. Maar zoo groot en

mooi als van Groot-Hoefblad worden ze nooit.

Als ge er bij kunt komen, en dat is — waar ze als versiering gekweekt worden — niet altijd even gemakkelijk, omdat de tuinbaas ze liefst op 't eilandje zet, moet ge een stengel plukken of anders maar een paar enkele bloemen. Dat kan geen kwaad; Groot-Hoefblad plant zich door zijn wortelstok voort, door zijn zaden maar heel zelden.

De enkele bloemen die ge plukt, zijn, in andere beteekenis, geen enkele. Elke bloem bestaat uit een menigte fijne bloempjes, ze vormen een wit of rose zijden zoompje, om een paar heel kleine roode knopjes in 't hart. Elk zoo'n ragfijn draadje van 't witte ringetje is een bloem; die ziet er, met een vergrootglas bekeken, ongeveer uit als 't figuurtje rechts onderaan.

Groot Hoefblad.

Foto Mr. M. Bijl, Assen.

En steekt uit een fijn buisje met gerafelden zoom een nog fijner draadje, dat een gespleten topje vertoont; dit is de stempel van de bloem. Meeldraden zoekt ge er waarschijnlijk vergeefs in, die zijn er, duizend tegen één, niet in. Wel zitten er in 't hartje van de samengestelde bloem, dat dus terecht een bloemkorfje mag heeten, een paar aardige klokvormige bloempjes; naar zoo een is 't onderste

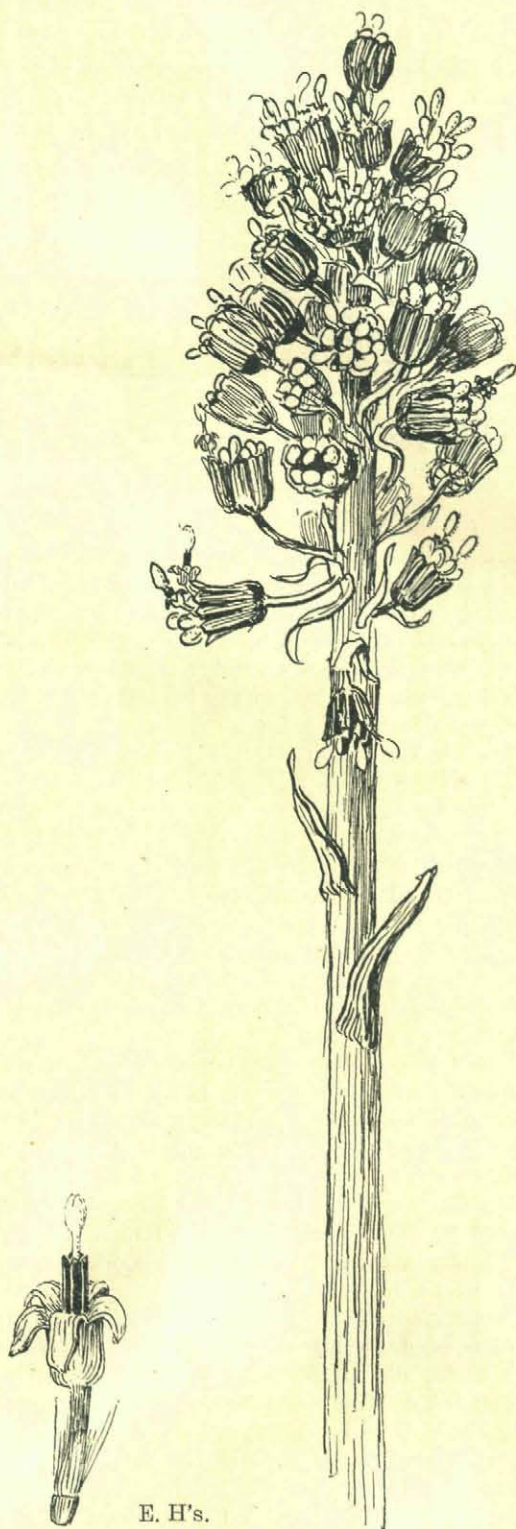
figuurtje middenin geteekend. Die middelbloempjes vertoonen wel iets, dat op meeldraden lijkt maar veel zaaks is 't niet; ze zijn niet ten volle ontwikkeld; stuifmeel brengen ze niet voort. Alle bloempjes, de witte rand-bloempjes, zoowel als de twee of drie klokjes in 't hart, zijn *stamperbloemen*, in de botanie ook wel vrouwelijke of *vruchtbloemen* genoemd.

Dan zal dus zoo'n bloemtros van Groot-Hoefblad nooit zaden kunnen voortbrengen? Neen, dat gebeurt haast nooit; al die duizend stampers met stempels wachten te vergeefs op 't vruchtwekkend poeder, dat stuifmeel of *pollen* heet.

Toch is er wel Groot-Hoefblad-stuifmeel, maar

dat is, ten minste in *ons* land, uiterst zeldzaam. En vindt ge door een gelukkig toeval de plant, dan

In plaats van een wit ringetje met enkele buisbloemjes, ziet ge hier ('t is de links afgebeelde tros) een groot aantal van zulke buis- of klokbloempjes, die ook al weer veel op verkleinde hyacinthenbloemen lijken; maar 't machientje midden in ziet er heel anders uit. Uit de donkerroode koker van de vijf saamge-

houdt ge die in 't eerst stellig voor een heel andere soort Hoefblad. Dat deed Linnaeus ook; die gaf aan de meeldraadplant een anderen naam; hij hield ze voor een bastaard.

Die tweeslachtige vorm van ons Groot-Hoefblad heeft veel minder bloemen aan den tros, maar ze zijn daarentegen veel grooter en dieper van kleur.

groeide helmknoppen, steekt een dikken stempel omhoog; die lijkt heelemaal niet op den stempel van 't witte haarfijn bloempje in den stamperplant; wel iets op die van 't middenbloempje; maar daar steekt 't dingetje haast niet boven de bloemkroon uit. Ook de vorm van de korfjes is heel anders bij de tweeslachtige plant.

Wanneer ge nu weer een heele waterkant vol ziet staan met de lange rechte trossen van bloeiend Groot-Hoefblad, zoekt ge natuurlijk ijverig naar zulke afwijkende planten, die ook meeldraden bezitten. Maar dat is zoo goed als zeker altijd tevergeefs.

Meestal is de plantage ontstaan uit een enkelen wortelstok van een gewone plant en die brengt, hoe lang hij ook doorgroeit, nooit anders dan die eene gewone vorm voort (rechts afgebeeld). In de *Pródromus*, dat is zooveel als 't Kadaster voor de wilde flora van ons land (voluit heet het boek: *Prodromus Florae Batavae*; van de nieuwe druk zijn 3 dikke deelen verschenen) worden de bekende vindplaatsen genoemd. 't Zijn er maar weinige, een stuk of acht in 't heele land, de laatste is van 1882. Maar er zijn er stellig veel meer. Verleden jaar (op 13 April) vond ik een groepje van deze zeldzame vorm van Groot-Hoefblad aan 't Gein; naar één daarvan heb ik de teekening links gemaakt; en al een keer of vier heb ik van lezers van D. L. N. bloeistengels gestuurd gekregen, om ze te determineren. Dus 't zoeken is volstrekt geen wanhopig werk. Maar zooals ik zei, waar de gewone vorm heel veel staat, behoeft de zeldzame volstrekt niet aanwezig te zijn; 't kan wel; en stellig is 't zoo, als er veel vrucht aan de planten komt. Maar bij Nichtevecht en ook bij Nieuwersluis, waar vlak bij 't station de bloeistengels bij duizenden staan of stonden, heb ik indertijd geen enkele meeldraadplant kunnen ontdekken.

Misschien is de plant oudtijds ook bij ons vaak aangeplant, maar dan niet om de mooie bladeren of de vreemde vroege bloeistengels. 't Was een zoogenaamde pestwortel; een van de vele planten, waarvan de menschen in de ongelukkige tijden van de Zwarte Dood redding verwachtten. In 't Duitsch heet hij nog Pestkruid. De wortel en de bladeren werden en worden nog wel tegen rhumatiek gebruikt.

Tegenwoordig wordt de plant weer aangekweekt omdat de bloemen veel honing bevatten en ze in 't vroege voorjaar, als er nog zoo weinig te halen valt, voor de bijen, een uitkomst kunnen zijn; en in dat geval een winst voor den imker.

En nu nog een gekke geschiedenis, een naamsverwarring door naschrijven ontstaan. De naam *Hoefblad* is een schrijffout voor *Hoestblad*. 't Klein Hoefblad namelijk heet *Tussilago*, afgeleid van *tussis* (Fransch: *tousser* = hoesten) 't was een beroemd middel tegen bronchitis en tering. Nu

lijken de bladeren van deze plant wel iets op een paardehoef (van onder gezien), en de naam hoefblad, eens geschreven, verklaarbaar en aannemelijk, bleef bestaan. Van 't Kein-Hoefblad is de naam bij ons (hoe weet ik niet, geen boer of burger heb ik 't ooit zoo hooren noemen) op Groot-Hoefblad overgegaan. Nu, in elk geval nog beter dan Pestkruid; want in de samenstellingen heeft 't woord *pest* zoo langzamerhand een andere beteekenis gekregen.

E. HEIMANS.

VAN EEN PAAR WATERSPITSMUISJES EN NOG WAT.

Het was in onze laatste Paaschvacantie, dat ik als gewoonlijk m'n geboorteplaats Nijverdal bezocht. Is 't in de eerste plaats de familiebetrekking, die me er heen leidt, daarnaast komt in aanmerking de schoone omgeving vol afwisseling; met al die plekjes, verbonden aan jeugdigen overmoed en onbezonnenheid, doch ook in herinnering brengend zoo menig heerlijke gebeurtenis uit 't leven van den buiten-jongen.

't Was 14 April. Nog vroeg \pm half 7. Een morgen, verrukkelijk schoon! Men zou zich eerder in den zomer gelooven dan in April. — Mijn wandeling richtte zich ongemerkt naar de vanouds bekende plekjes. Daar is de sloot waar we voor 25 jaar reeds stekeltjes en modderkruipers vingen... Hoor! Ik sta stil, en een nauwelijks waarneembaar hoog-fijn piepend geluid treft m'n oor. Voorzichtig laat ik me in 't gras glijden en kijk rond. Niets te ontdekken, alleen een paar stekeltjes schieten weg van den kant in de halfvergane bladeren: een duidelijk spoor achterlatend, waar ze verdwenen.

Daar valt m'n oog op een klein gaatje tegenover me in den steilen donkeren walkant. Ik kijk goed toe en voorzichtig zie ik een klein zwart kopje al snuffelend vooruit komen. — Floep! weg is 't! Een meerkol vliegt in de lage elzenstruiken tegenover me en deed 't diertje schrikken. Spoedig echter vertoont het zich opnieuw, verschijnt geheel en wordt terstond gevolgd door nummer twee. Spitsmuisjes! Ja, maar niet de gewone soort. Spoedig bleek me dat ik te doen had met 't Waterspitsmuisje. — Een mooi zwart glanzend pelsje van boven, van onderen grauw; een lange goed behaarde staart; terwijl ik tevergeefs de oortjes zocht, die bij 't gewone spitsmuisje duidelijk te zien zijn; Dit deed me reeds denken aan dit diertje; doch spoedig bleek 't me volkomen, toen ze me hunne waterkunstjes vertoonden. Op een sukkeldrafje verlieten ze hun, zeer waarschijnlijk gehuurde woning, langs 't blijkbaar gewone paadje, en stortten zich in 't water. De eene dook terstond in 't \pm 1½ dM. diepe water, en kroop over den bodem al snuffelend in zigzaglijn naar mijn kant, terwijl de andere er meer genoeg in had, de kikkerlarven en andere insecten van de oppervlakte te vangen. Harder zwom 't heen en weer, dan links dan rechts, dan in een cirkel. Even verzet ik m'n been, 't ritselt wat in de doode bladeren, een stokje valt in 't water, en al zitten hun oortjes verborgen onder 't haar, — een aanpassing aan hun levenswijze, — ze zijn niet doof. In een ommezien zijn ze verdwenen. Doch spoedig komen ze terug en zetten hun